

**ПОЉОПРИВРЕДНИ ИНСТИТУТ
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ-БАЊА ЛУКА**

AGRICULTURAL INSTITUTE OF REPUBLIC OF SRPSKA-BANJA LUKA
Ул. Књаза Милоша 17, 78000 Бања Лука, Република Српска, БиХ

Телефон: (051) 303-112 и 313-287
Директор: (051) 311-313
Факс: (051) 312-792
Ж. рачун: 555-007-00034895-41
E-mail: polj.institut.bl@blic.net
М. број: 1059114
ЛИБ: 400802280001

Број: /2012.
Бања Лука, 03. септембар 2012.

**ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
Н/р Министра, господин Мирослав Миловановић
Н/р помоћника министра, господин Зоран Ковачевић**

**ПРЕДМЕТ: ИНФОРМАЦИЈА О СУШИ И ЊЕНОМ УТИЦАЈУ НА УСЈЕВЕ
(ПОЉОПРИВРЕДНЕ БИЉКЕ) У 2012. ГОДИНИ**

Суша је неповољна временска појава која се на нашим просторима у задње вријеме често јавља, али са разликама у времену појаве, дужини трајања и интензитету.

У овом вијеку, на просторима Републике Српске и ширег региона суша се испољила екстремно 2000, 2003, 2007. и 2011. године. Међутим, и текућа 2012 година по свим климатским параметрима у досадашњем периоду има карактер екстремне суше.

Истина било је сушних година и раније када је количина падавина у првих осам мјесеци била и мања, али су штетне последице суше у 2012. години веће. Тако је у већини климатолошких станица за првих осам мјесеци 2000, 2003, 2007. и 2011. године регистровано мање падавина него у истом периоду 2012. године, док је у Градишци од 13 задњих година, шест било са мањом количином падавина него у истом периоду (јануар – август) 2012. године.

Поставља се питање: "Како су онда штетне последице суше у 2012. години веће?"

Као прво морамо имати на уму да су суши 2000, 2003, 2007. и 2011. години претходиле године са великом количином падавина (1999, 2002, 2006. и 2010.) тако да су резерве влаге у земљишту на почетку периода сушних година биле знатно веће.

Међутим, суша у 2012. години је заправо продужетак суше из 2011. године, због чега су све резерве влаге из земљишта давно нестале и у 2012. години. Због тога се испољава не само пољопривредна већ и изузетно јака хидролошка суша коју карактеришу ниски водостаји ријека и нивои подземних вода, те пресушивање бројних извора и бунара и појава пожара на ширем подручју.

Као друго, чињеница је да је дефицит влаге у земљишту у 2012. години појачан и дуготрајном високом температуром која је у јуну, јулу и августу просјечно била већа од најтоплијих година као што су биле 2003. и 2007. година. Тако је у неким мјестима Републике Српске средња мјесечна температура у љетним мјесецима била и до 3°C већа у односу на вишегодишњи просјек. Осим тога, у првих осам мјесеци 2012. године само је фебруар био знатно хладнији од вишегодишњег просјека.

За осам мјесеци текуће године у већини мјеста Републике Српске пало је између 400 и 500 л/м² кише, а негде и мање, са неправилним распоредом, тако да је рецимо у Бијељини за три љетна мјесеца (јун – август) пало свега 79,8 л/м² кише од чега ни капи у августу.

Од укупне количине падавина за осам мјесеци у 2012. години, половина је била у мају и јуну.

Уз наведено, климатолошки 2012. годину карактерише и јак прољетни мраз који се испољио 10. априла на широком подручју Републике Српске, а у истом мјесецу су се испољила још 1-2 дана са мразом.

Такви временски услови у досадашњем периоду 2012. године имали су негативан утицај на све биљне врсте, али зависно од биљне врсте и штетне посљедице су различите.

Утицај суше на производњу стрних жита

Од свих врста, најбоље су прошла стрна жита. Иако усјеви жита у марту по изледу нису много обећавали, кишан период током маја и јуна је знатно поправило стање тако да су остварени солидни приноси свих жита и љетна суша није имала веће негативне посљедице јер су усјеви жита прије недостатка влаге и високих температура били при крају вегетације. Негативни ефекти суше, уколико ускоро не буду обилнијих падавина, могу угрозити јесењу сјетву због теже обраде земљишта и повећаних трошкова везаних за рад пољопривредне механизације.

Утицај суше на производњу кукуруза

Неповољни временски услови у досадашњем периоду 2012. године изазвали су највеће штете на усјевима кукуруза којих у Републици Српској има више од 140.000 ха. Због суше усјеви кукуруза су потпуно страдали на скелетним земљиштима, тако да су у Лијевче пољу и шире, произвођачи кукуруза принуђени да усјеве намјењене производњи зрана силирају, међутим квалитет такве силаже ће бити веома лош.

Приноси зрна кукуруза текуће године просјечно ће бити умањени за 50-60% и вјероватно неће бити већи од 2,5 т/ха.

Процјена је да ће штете изазване сушом само на кукурузу у 2012. години у поређењу са производњом из временски повољних година (2004, 2005. и 2006. година) износити од 350-400.000 тона зрна. Због тога ће се јавити дефицит од готово пола милиона тона зрна кукуруза, а у условима дефицита и садашњег великог раста његове цијене у финансијском смислу штете су велике. Индиректно, због суше и слабог приноса кукуруза, штете у сточарству ће бити кумулативне и знатно веће. Овогодишња суша је штетно утицала на производњу сјеменског кукуруза, који је ове године у Републици Српској заснован у Бања Луци и Бијељини.

Због високе температуре у вријеме метличења, свилања и оплодње, чак и на наводњаваним усјевима оплодња је јако лоша и штете због тога су веома велике.

Међутим, у долинама ријека има веома добрих усјева кукуруза.

Посљедице суше на производњу кабасте сточне хране

Укупни остварени приноси сијена са природних ливада и пашњака, у овој години, умањени су у зависности од локације и надморске висине од 40-60%. У периоду април-јуни на већини локација у Републици Српској, било је довољно падавина. Изузетак су подручја Шипова, Сокоца, Вишеграда, Рудог, Невесиња, Гацка и Требиња, гдје је у шестом мјесецу било мање падавина, те је дошло је до смањенаја приноса сијена са природних травњака у првом откосу 10-15%. Велики утицај на ниске приносе зелене биомасе и сијена са природних ливада и пашњака имао је низак ниво примјењене агротехнике, а што је утицало да су оствари приноси нижи од могућих. Због недостатка влаге на већини природних ливада и пашњака други откос је потпуно изостао или су приноси смањени и до 80%. Под природним травњацима налази се 595.578 ха, односно 236.922 ха ливада и 358.656 ха пашњака. Степен искориштености површина под природним ливадама је око 80%, а пашњака од 50-60%. Просјечни приноси сијена са природних ливада крећу се од 1,1 до 2,8 т/ха, а пашњака од 0,6-2,0 т/ха. Ако се узме да је цијена сијена око 0,18 КМ/кг, може се израчунати да се ради о великој штети.

На сијаним травњацима до краја седмог мјесеца остварена су 2 откоса или око 65-75% укупног приноса крме. У првом откосу било је довољно падавина, са изузетком за претходно наведена подручја као код природних травњака. На сијаним травњацима у другом откосу, у зависности од пропусности земљишта, дошло је до смањења приноса сијена и до 40% на подручјима: Билеће, Фоче, Сребренице, Зворника, Бијељине и Дервенте. Током јула и августа биле су високе температуре тако да је изостао трећи откос, а постоји опасност да на лошијим и плићим земљиштима дође до пропадања тек заснованих травњака. Као и код природних травњака низак

ниво агротехнике утицао је да приноси зелене биомасе, сијена, сјенаже или силаже буду знатно мањи од оних који се могу постићи у нашим условима. Процјене су да се у Републици Српској под сијаним травњацима налази око 70 000 ха, а од тога луцерашта заузимају око 30%, површине под дјетелинама су око 45%, а под травама, травно-легуминозним смјешама и једногодишњим крмим биљем око 25%. Просјечни приноси сијена луцерке су око 5,0 т/ха, дјетелина 4,2 т/ха, а вишегодишних трава и смјеша од 2,6 до 3,7 т/ха. Тренутне цијена сијена на тржишту су зависно од квалитета од 0,17-0,22 КМ/кг и вјероватно ће како се приближава зима расти.

Суша је такође утицала и на принос и квалитет кукуруза који је намјењен за силирање. На већини локација током јуна, јула и августа било је јако мало падавина тако да је кукуруз претрпио велике штете. Принос и квалитет биомасе и клипа кукуруза на великом подручју Лијевче поља, Семберије и Посавине веома је лош, те ће се то одразити и на квалитет силаже. Будући да је маса која се силира пресува и са мањим процентом зрна, за очекивати је да код знатног броја фармера који не буду користили савјете стручњака, може доћи до пропадања силаже.

Процјене су да би спремљене количине сточне хране за зимску исхрану стоке биле довољне да већ сад многи сточари нису присиљени користити је како би у овом сушном периоду прехранили своја стада. Посљедице суше ће вјероватно утицати на то да велики број фармера неће бити у могућности да прехране своја стада током зиме, те ће бити приморани да смањују број грла. Будући да се већ неколико година заредом понавља суша са већим или мањим посљедицама, потребно је направити зантне измјене у избору култура које би се користиле за производњу сточне хране. Првенствено треба бирати врсте које у дијелу године кад има довољно падавина могу остварити високе приносе, а потребно је радити и на подизању нивоа агротехнике како на природним тако и на сијаним травњацима.

Утицај суше на индустријско биље

Иако још календарски траје, већ сада је сигурно да ће овогодишње љето бити најтоплије од 1961. године од када су доступни климатски подаци за Бања Луцу и неколико значајних метеоролошких станица у Републици Српској.

Јун је само 2003. године био топлији од овогодишњег, док је јул са просјечном температуром од 25,2°C био најтоплији од 1961. године. Иако још траје, овогодишњи август ће такође бити најтоплији од 1961. године. У августу, на највећем броју станица нису уопште регистроване падавине, а на локалитету Бања Лука је регистровано симболичних 2 л/м² кише. У трећој декади августа, максимална температура ваздуха у Бања Луци три пута је прешла 40°C, али није оборен рекорд из 1957. године када је измјерен апсолутни максимум од 41,5°C.

Прошлогодишњи август био је такођер изузетно врућ и сух, а у Бијељини је регистрован само 1 л/м² кише, док је у Бањој Луци регистровано 10 л/м² кише. Прошлогодишњи септембар био је најтоплији од 1961. године. Због суше у наведеном мјесецу у ПД Семберији је преорана комплетна површина од 190 хектара засијана уљаном репицом. Ако се суша настави и ове године у септембру, ова биљна врста уопште неће бити засијана.

Евентуалне падавине више не могу поправити стање соје, која због високих температура много раније сарзијева, уз просјечну редукуцију приноса зрна од 60%.

Утицај суше на повртарску производњу

Производња повртарских биљака је била отежана у периоду 01.06.-30.08.2012. године због високих температура које су утицале на физиолошке процесе повртарских биљака, што је утицало на смањење приноса поврћа.

Због високих трошкова постављања система за наводњавање, огроман број произвођача у Републици Српској није био у могућности да наводњава повртарске усјеве, што је имало за посљедицу смањења приноса од 40-60%, зависно од врсте и сорте.

На основу увида стања сјеменског кромпира у Републици Српској у 2012. години углавном је 90% без система за наводњавање и може се закључити да су ране сорте (Адора, Церара, Кенебек ...) боље поднијеле сушу, тј. ималу 40% смањење приноса у овој години док средње ране сорте (Десирее...) имају смањење приноса и до 60% због смањене крупноће кртола.

Пластеничка производње поврћа (парадајз, паприка ...) у Републици Српској је углавном под системом кап по кап и није било смањења приноса поврћа, једино су били повећани трошкови наводњавања.

Производња поврћа на отвореном пољу (паприка) у већем % није била покривена системом за наводњавање, што је такође утицало на смањење приноса 50-60%.

Приједлог мјера за ублажавање негативног ефекта суше на површинама гдје се није у могућности успоставити систем за наводњавање поврћа:

1. Изабрати ране сорте поврћа за садње (сјетву)
2. По могућности извести ранију садњу поврћа (ранији рок садње)
3. Одабрати сорте поврћа отпорније на сушу.

Због наведеног у Републици Српској потребно је сваке године улагати у системе за наводњавање поврћа, јер једино на тај начин се може очекивати рентабилна производња и добар квалитет повртарских производа.

Утицај суше на принос и квалитет воћа

Воћарска производња у 2012. години је од самог почетка претрпјела велике штете узроковане касним прољетним мразем који је у главном воћарским рејонима нанио велике штете у воћњацима. Највеће штете су у засадима јабучастог и коштичавог воћа. Од посљедица измрзавања цвјетова код појединих сорти јабуке у потпуности су изостали приноси (ајдаред), а код других је значајно смањен. На вишим теренима су мања оштећења од прољетног мраза.

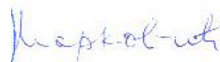
У воћним засадима гдје нису биле стопостотне штете од мраза и гдје је остварен одређени пропис, а воћњак је под противградном мрежом и под системом за наводњавање, суша током љета није нанијела значајније штете. У воћњацима који немају противградну мрежу на плодовима јабуке су примјетна оштећења ожеготина од сунца. У засадима шљиве и крушке високе температуре и топли вјетар (фен) су довели до ожеготина листа и његовог ранијег опадања са стабла.

У засадима шљиве гдје су присутни плодови на стаблима, а није било наводњавања, стабла су различито поднијела недостатак воде у зависности од подручја и сорте. На подручјима са плитким земљишним профилем услијед суше дошло је до превременог опадања плодова, плодови су ситни, неугледни и лошег квалитета. Сорте су различито реаговале на недостатак воде. Тако су у истом засаду, на стаблима сорте Чачанске родне плодови ситни, смежуране покожице и ту су приноси смањени и за око 70-80%. За разлику од ње, код сорте Стенлеј плодови су задовољавајућег квалитета и ту су приноси смањени за око 10%. Суша односно недостатак воде у земљишту ће негативно утицати на квалитет плодова, а тиме и на квалитет сировине за прераду.

Временске прилике, односно неприлике, у задњих неколико година су показале да без могућности наводњавања нема озбиљне и сигурне производње воћа, високих приноса и доброг квалитета. Наводњавање у воћњацима је значајно, како за принос у текућој години, тако и за родност у наредној вегетацији.

Информацију сачинили: проф. др Јово Стојчић, др Драган Мандић, др Жељко Лакић, др Светко Војин, др Милош Ножинић, мр Нада Завишић и мр Славко Радановић.

ДИРЕКТОР

Проф. др Михајло Марковић